

ניצני אוריינות

פעילויות עם ספרים

כרטסת פעילויות לגן הילדים

שיתוף הילדים בארגון הספרייה

כל ילדי הגן

תיאור הפעילות

בטרם מתחילים לארגן את הספרייה בגן, רצוי לבקר עם הילדים בספרייה ציבורית ולעמוד על הנעשה בה: לעמוד על התנהגות המשתמשים בספרייה, ועל תפקידי העובדים. בהמשך כדאי לקיים עם הילדים דיון לגבי הדרך שבה רצוי לארגן את הספרייה בגן. לאחר שנקבעו הקריטריונים למיון, אפשר להחליט יחד לאיזו קטגוריה ניתן לשייך כל ספר. למשל, ניתן למיין את הספרים על פי תוכנם: ספרים על ילדים, ספרים על חיות, ספרי הפעלה, ספרים על חגים וכו'. את הספרייה אפשר לסדר גם על פי סוגות: אגדות, סיפורי ילדים, ספרי מידע. דרך נוספת היא סידור על פי שמות המחברים, לדוגמה: כל הספרים של סופר מסוים יחד. ארגון הספרייה יכול להשתנות במהלך השנה: בכל פעם הגננת והילדים יתנסו באופן ארגון אחר של הספרייה. הגננת יכולה להציע דרך ארגון על פי סדר האלפא בית המאפיין את ארגון הספרים בספרייה הציבורית. הדיון על ארגון הספרייה צפוי להתחדש כאשר מגיעים ספרים חדשים לספרייה והילדים מתייעצים לאן לשייך אותם.

סוג הטקסט
כל הספרים הנמצאים בספרייה הגן
מיקום הספרייה
קריאה לצורך ארגון הספרייה
לא ידוע

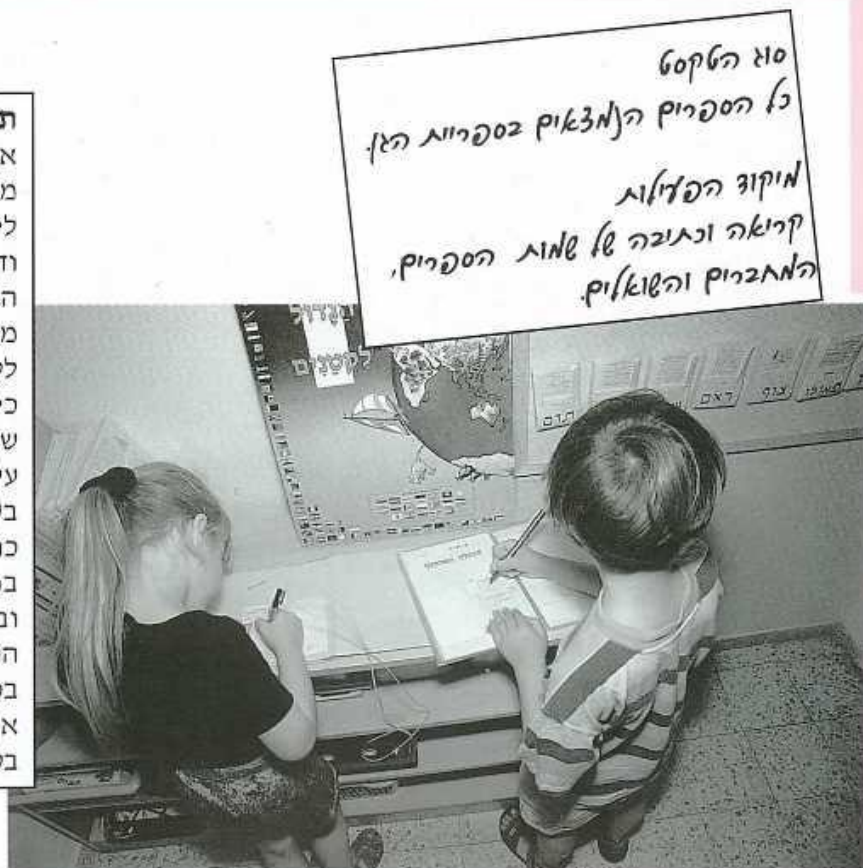

קביעת נהלים להחלפת ספרים

כל ילדי הגן

תיאור הפעילות

את השאלת הספרים בגן כדאי להתחיל ברגע שאחד הילדים מבקש לשאול ספר מהגן. בימי ההשאלה הראשונים אפשר ליצור מצב שבו לא ידוע היכן נמצא ספר מסוים. חוסר ודאות זה יוביל לשיחה בגן, אשר בסיומה יועלה בפני הילדים הצורך ברישום הספרים והמחליפים. במהלך השיחה יש מקום לדון באפשרויות של החלפת הספרים. אחת האפשרויות לקביעת נהלי חלוקת ספרים היא הכנת לוח החלפה, המכיל כיסים קטנים כמספר הילדים בגן: לכל ילד כיס הנושא את שמו. בעקבות הדיון תבקש הגננת מכל ילד לכתוב את שמו על הכיס המיועד לו (הכתיבה תיעשה על ידי הילד לבדו, בעזרת ילד אחר או בעזרת הגננת). כמו כן, צריך להכין כרטיסיות עם שמות הספרים הנמצאים בספרייה. (גם במקרה זה כתיבת שם הספר תיעשה בנוכחות הילדים ובשיתופם או על ידי הילדים עצמם). כאשר ילד מחליף ספר הוא שם את כרטיסיית הספר בתוך הכיס שעליו מופיע שמו. בכך יש בקרה לילדים ולגננת היכן נמצאים ספרי הגן, וזה אף מאפשר לילדים ללמוד את הליכות החלפת הספרים בספרייה הציבורית.

רקע עיוני

שיתוף הילדים בארגון הספרייה מקל עליהם את ההתמצאות בספרייה, ומאפשר להם לעמוד על החשיבות שבארגון הקבוע של הספרים.

התלבטות במציאת הקריטריונים לארגון הספרים מביאה את הילדים לחשוב על היבטים שונים הקשורים בארגון ספרים: הסוגה, התוכן, המחבר, האיורים. כל אלה נעשים בהקשר אמיתי של פעילות משמעותית, חשובה ובעלת עניין עבור הילדים. הלמידה באה כאן מתוך צורך יומיומי.

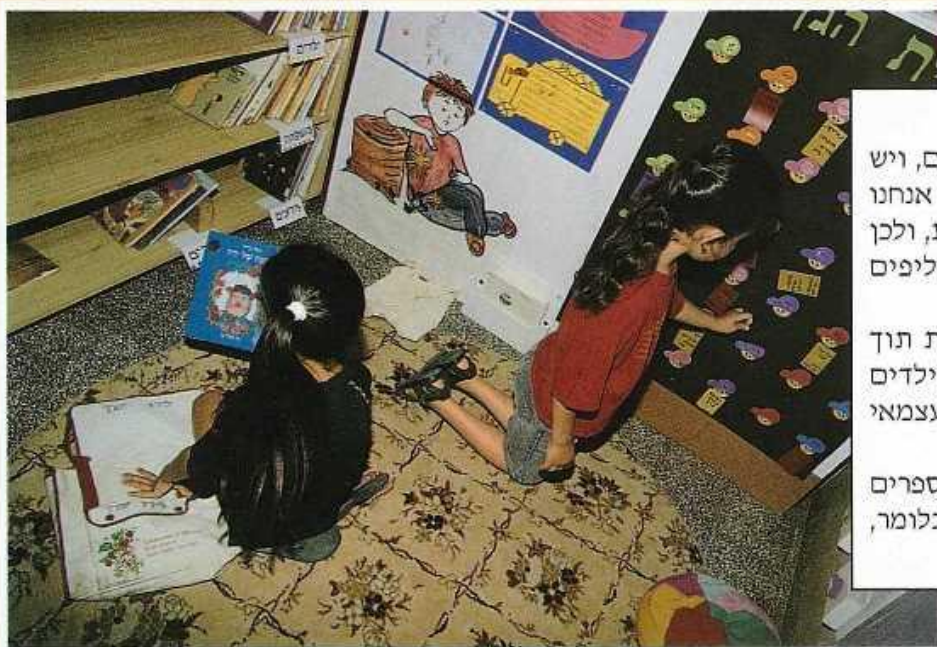
הצעה לפעילויות נוספות

א. ניתן לערוך פתיחה חגיגית של הספרייה, ובה ישולבו גם ההורים. פתיחה זו יכולה לשלב פעילות חוויתית סביב ספרים והתנסות מעשית בהחלפת ספרים, שגם בה ייטלו ההורים חלק.

ב. ספריית הגן יכולה לתפקד כעין ספרייה ציבורית בזעיר אנפין, ובה ילד או ילדה תורנים ישמשו כספרנים. הספרנים יכולים לסייע בצד הטכני של ההחלפה, באמצעות הכנת כרטיסי ההחלפה. הם יכולים אף להמליץ על ספרים, ליעץ ולהדריך את הפונים לספרייה.

ג. כדאי להציב על מדף תצוגה ספרים מומלצים הקשורים לנושא המעסיק את ילדי הגן באותה תקופה. הילדים יכולים להוסיף כותרות, איורים והמלצות לספרים אלה. מומלץ לשלב את המחשב בצורה פעילה בכל השלבים של הפעלת הספרייה בגן, כפי שהדבר מתבצע בספרייה הציבורית.

רקע עיוני

בגנים רבים עדיין מקובל לייחד מועדים להחלפת ספרים, ויש אף גנים שבהם מחליפים ספרים פעם בשבוע בלבד (!). אנחנו מאמינים שצריך לאפשר לילדים להחליף ספרים בכל עת, ולכן אנו ממליצים לאמץ נהלים שיהפכו את הילדים למחליפים עצמאיים ובלתי תלויים בגננת.

קביעת נוהל החלפת ספרים בספרייה צריכה להיעשות תוך שיתוף פעולה בין הגננת לבין הילדים, ובכך לאפשר לילדים לעמוד על אחריותם בקיום נוהל ההחלפה ולפעול באופן עצמאי בכל הכרוך בו.

בספרייה ציבורית ניתן בדרך כלל להשתמש ולהחליף בה ספרים בכל יום בשעות קבועות. רצוי להעביר נוהג זה גם לגן, כלומר, הספרייה תהיה פתוחה לשירות הילדים בכל יום.

הצעה לפעילויות נוספות

הגננת יכולה להדגים לפני הילדים את השימוש במידע שבכרטיסיות. למשל: עליה לחפש ספר שלא נמצא על מדפי הספרייה, אך כרטיסיית הספר נמצאת בתוך אחד הכיסים שבלוח ההחלפה. לאחר שנמצא אצל מי הספר, עליה לעשות שימוש מעשי בידע זה, כמו: לבקש מהילד לספר על הספר, לבקשו להחזירו למחרת וכו'.

בחירת ספר להחלפה

נגנת עם ילד או עם קבוצה קטנה

תיאור הפעילות

ילד הרוצה לשאול ספר מספריית הגן, כדאי שיבחר אותו באופן עצמאי. הוא יכול לעשות זאת לאחר שיעלעל בספרים אחדים: יעיין בכריכה, ידפדף. הוא יכול גם להתייעץ עם חבר באיזה ספר כדאי לבחור. הגננת יכולה אף היא לסייע לו בבחירה: היא יכולה להמליץ בפניו על ספר שהוא אוהב להאזין לו בעת המפגש הכללי, או על ספר שהיא עצמה אוהבת לקרוא.

ייתכן שהילד יידע מראש את שם הספר שהוא מעוניין בו, אז עליו למצוא אותו בין כל הספרים בספרייה. כאן חשוב לאפשר לילד לחפש בעצמו את הספר. למשל: לבדוק אם הספר מושאל (לפי הכרטיסיות שבכיסים), או להיעזר בקריטריונים שעל פיהם מוינו הספרים בגן. לדוגמה: אם הילד בחר בספר **הזחל הרעב** הוא יחפש אותו בקטגוריית "ספרים על חיות". אפשר לבקש מהילד להסביר איך הוא מצא את הספר המבוקש. למשל: אם הכיר אותו קודם לכן, או שמא נעזר בכריכה, באיורים, בכתוב.

סוז הטקסט
כל אחד מהספרים הנמצאים בספרייה הגן.
ליקוד הפדיון
קריאה לזיוף באיור ספר להשאלה

רקע עיוני

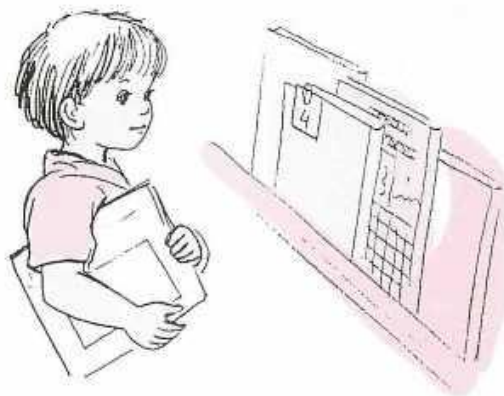
אחד ההיבטים של התפתחות הילד כקורא הוא פיתוח טעם אישי והשתייכות לקהילת קוראים. הפעילויות של בחירת הספרים והמלצות הדדיות על ספרים מאפשרות לילד לבטא את טעמו האישי וגם להכיר טעמים של קוראים אחרים. כך יהפוך הגן לקהילה של קוראים. עצם הבחירה של הספר היא פעילות של קריאה: הילד פותח את הספר ומחפש מה שמסתתר בו, הוא משער השערות אודות הכתוב ובודק אותן על פי רמזים שונים: האיור, אורך הכתוב, אותיות מסוימות, מילים מסוימות.

הצעה לפעילויות נוספות

א. ילד שהחזיר ספר מקריאה בבית, מספר עליו וממליץ אם כדאי לקרוא אותו.

ב. ילד מכין המלצות כתובות לספר שקרא כדי לעזור לילדים אחרים בבחירת הספרים. ההמלצה יכולה להיות כתובה בעזרת הגננת או ילדים אחרים. בהמלצה רצוי לנמק מדוע הילד אהב או לא אהב את הספר. חשוב לציין את שם הספר ואת שם הממליץ.

ג. בתחילת ההתנסות בהחלפת הספרים, רצוי להזמין את ההורים להיות שותפים לתהליך ההחלפה. בכך הם ייקחו חלק בהתנסויות הקריאה של ילדם, יסייעו לו בפיתוח קריטריונים להחלפת ספרים, ויהיו שותפים לחוויית הקריאה שלו.

קריאה עם ילד יחיד או עם קבוצת ילדים

גננת עם ילד או עם קבוצה קטנה

תיאור הפעילות

ילד מביא ספר חדש לגן, או מבקש מהגננת שתקרא לו את אחד מספרי הגן. חשוב שיהיו לפחות כמה ספרים שיש מהם כמה עותקים. בעת הקריאה יושבת הגננת עם ילד או עם קבוצה קטנה כך שהילדים יכולים להתבונן בספר בזמן שהיא קוראת להם. אם יש כמה עותקים מהספר בגן, רצוי כי לכל ילד יהיה עותק משלו. תמיד כדאי לשקול את האפשרות פשוט לקרוא את הסיפור לילדים מן ההתחלה עד הסוף. לחלופין - יכולה הגננת גם לקרוא בצורה מתערכת יותר. היא מתחילה לקרוא ועוצרת את קריאתה כאשר עומד להתרחש אירוע משמעותי בעלילת הסיפור. אז היא פונה לילדים ומבקשת מהם לשער מה יקרה בהמשך. כאשר הילדים משערים את המשך הסיפור, הם נוטים להישען על מבנה הסיפור המוכר להם, למשל: בסיפור **בוקר בהיר אחד** נוסף פריט עם התקדמות הסיפור, עד כדי הצטברות של פריטים מספר. הילדים נוטים גם להישען על האיורים המלווים את הטקסט.

סוז הטקסט
כל ספר שהילד בוחן;
דניאל אבאור ספר שאינו מוכר או צדיון,
אבל אין בנך הכרח.

ליקוד הפעילות
קריאה אלה, אלה

גננת עם ילד או עם קבוצה קטנה

רקע עיוני

השערת השערות תוך כדי קריאה מעוררת את הסקרנות ומעודדת את הילדים ליטול חלק בסיפור. הזמנה לשער השערות מאפשרת לילדים להתמקד במשמעות הטקסט, ולבדוק את עצמם באמצעות ההמשך של הסיפור. חשוב להדגיש כי פעילות זו היא רלוונטית רק כאשר הילדים לא מכירים את הספר. לא כדאי לחזור עליה בכל פעם שקוראים ספר חדש, אלא לבחור לצורך הפעילות הזאת ספרים שהמבנה שלהם מתאים במיוחד לפעילות זו.

לפעילות מתאימים במיוחד ספרים גיבויים כמו: **דירה להשכיר** של לאה גולדברג; **המטרייה הגדולה של אבא** של לוי קיפניס; **סלט-טוב-טרי** של מיריק שניר.

הצעות לפעילויות נוספות

- אחר הילדים שיערו השערות, רצוי שהגננת תקרא את הסיפור ברצף.
- אפשר לעצור את הקריאה לפני סוף הסיפור, ולתת לכל אחד מהילדים לסיים את הסיפור כראות עיניו, ואחר כך לקרוא את הסיום שבספר.

לפעמים, הילדים נוטים לתאר את המופיע בתמונה כהמשך הסיפור, תוך התעלמות מהרצף הסיפורי שנבנה עד כה. בכך נפגם הרצף הכרונולוגי של הסיפור, המושגת ביסודו על קשר סיבתי ועל מבנה עלילתי, והסיפור הופך להיות רצף של תיאורים. במקרה זה חשוב שהגננת תתמוך בסיפור, כלומר: תנסה לקשר בין מה שהילדים אומרים לבין מה שנקרא קודם בסיפור ותדגיש את הקשר הזה. מפעם לפעם - לא בהגזמה - יכולה הגננת לפתח את דברי הילדים להמשך דמיוני של הסיפור ולהשוות בין הסיפור המקורי לבין ההשערה של הילדים.

לעולם תקפיד הגננת להשלים את קריאת הסיפור, וחשוב לא להגזים בעצירות ובדיונים במהלך הקריאה.

קריאה בצוותא

קבוצה קטנה של ילדים (2-3)

תיאור הפעילות

ילד בוחר בספר וקורא אותו ביוזמתו. ילדי גן רבים נוהגים 'להעמיד פני קוראים'. בדרך כלל זה קורה כאשר הספר מוכר מאוד לילדים והם 'יודעים' לקרוא אותו בעל-פה. הם מחזיקים בספר ומספרים את הסיפור הכתוב בו. במקרים רבים הם קוראים בשפת הספר ולא בשפתם. בעת הקריאה הם משתדלים להתאים בין הסיפור לאיור.

כשהגננת רואה ילד קורא, היא יכולה להצטרף אליו ולבקשו כי ימשיך לקרוא לה את הספר. היא יכולה גם להציע לו לקרוא את הספר לפני ילד או קבוצת ילדים. היא יכולה אף לעודד קבוצת ילדים לשבת ולקרוא יחד אותו הספר, אשר ממנו יש כמה עותקים בגן. (רצוי שפעילות זו תהיה פעילות שגרתית בגן.)

גננת המחזקת את התנהגויות הקריאה של הילדים בגנה, מעודדת את הילדים ה'קוראים' להמשיך ולקרוא, ובכך להכיר מרכיבים נוספים במערכת הכתב. היא אף מעודדת את הילדים המהססים לקרוא בעצמם, לנסות ולהתחיל להתנהג כקוראים.

סוג הטקסט
סיפור

חיקוי הפעילות
קריאה לצורך שימור מודעות למהות
הקריאה, שימור הילד כקורא.

רקע עיוני

כאשר ילדים חוזרים וקוראים ספר מוכר ומתנהגים כקוראים, הם לוקחים בעלות על הטקסט ובכך הם הופכים לקוראים מנוסים יותר. בתהליך ההתפתחות שלהם לומדים הילדים להתנהג כקוראים: הם ממקדים את מבטם בטקסט, הם משתמשים באינטונציה בעת הקריאה, הם משתדלים להתאים בין מה שהם אומרים לאיור, הם מתאימים את אורך המלל לאורך הכתוב, הם משתמשים בשפת הספר או משבצים בלשונם ביטויים משפת הספר בעת הקריאה. ככל שהילד מציג יותר התנהגויות של קורא, כך הוא מראה לנו כי הוא מכיר טוב יותר את מערכת השפה הכתובה.

הצעה לפעילויות נוספות

א. אפשר להציע לילדים ליצור ספר דומה לספר האהוב.
ב. ניתן ליזום פעילות כתיבה של קבוצה, המכתיבה לגננת את הסיפור. אגב כתיבה, הגננת יכולה להזכיר לילדים לחשוב כיצד כתוב בספר ומה הם רוצים להכתיב לה. חשוב מאוד, שכאשר הגננת כותבת את הטקסט שהילדים מכתיבים, היא תעצור מדי פעם בפעם, תקרא אותו מן ההתחלה ותשאל את עצמה ואת הילדים שאלות המתייחסות לטקסט לסגנון, לקישוריות, לכותרת, לתכנון הדף וכו'.

רצוי מאוד לשלב את השימוש במעבד תמלילים במחשב בכל תהליכי הכתיבה הקורים בגן.

זמן 'פרטי' לקריאה

ילד עם גננת

תיאור הפעילות

ילד יושב באחת מפינות הגן וקורא ספר להנאתו. הגננת צופה מהצד בקריאתו ללא כל התערבות. לאחר זמן מה הגננת יכולה לבקש מהילד שיקרא לה את הסיפור, והיא תאזין לו בשקט. בסיום הקריאה של הילד, הגננת יכולה לקיים אתו שיחה קצרה על הסיפור: לשוחח אתו על הקשר שיש לו לסיפור זה. מדוע בחר דווקא בו? האם יש לו הספר הזה בבית? מה הוא מרגיש כלפי הסיפור?

הגננת צריכה לקחת חלק פעיל בשיחה זו, ולשוחח שיחה של 'בין שווים' עם הילד. היא יכולה לספר לו מה היא מרגישה כלפי הספר, לספר על הקשר שלה אליו, על הרגשות שהספר מעורר בה ועל יחסה אל העלילה ואל גיבורי הסיפור. שיחה זו יכולה להיות אינטימית ואישית בין הילד ובין הגננת. כך היא תוכל לזרום בהתאם לקו שמוביל הילד. כך תוכל הגננת לחזק בלב הילד את ההרגשה כי ספרים הם נושא מעניין לשוחח עליו, וכי בשיחה כזו יכול להיווצר קשר קרוב בין אנשים.

סוג הטקסט
כא ספרי שהוא.

ליקוד הפדגוגי
קריאה לשמה, להנאה

רקע עיוני

פעילות קריאה אינטימית, שבה לוקחים חלק רק הגננת והילד, עשויה לחזק בקרב הילד את ההרגשה כי ספרים וסיפורים מהווים נושא מעניין לשיחה ויכולים לקשור ולקרב בין המשוחחים. הוא יכול לחוש כי שיחה אודות ספרים עוזרת לו להבין אותם יותר לעומק, ולחשוף בהם צדדים שהוא בכוחות עצמו לא ראה. בעתיד, הוא ינסה בעצמו ליזום שיחה עם חבריו על ספרים שקרא. פעילות זו היא הזדמנות לשיחה שקטה ואישית, אשר במהלכה הגננת יכולה לחזק את הקשר ואת האמון בין הילד לביתה. היא יכולה ליצור 'סוד' משותף של שניהם בלבד, אשר יבליט את ייחודו של הילד ויתרום לביטחונו האישי.

הצעות לפעילויות נוספות

א. כאשר הילד הקורא ישלוט היטב ובאופן שוטף בסיפור, הוא יוכל לקרוא אותו בפני כל ילדי הגן. רצוי כי הגננת תכוון את הילד לקריאה, ותוודא כי אמנם יש ביכולתו לקרוא בפני כל ילדי הגן בצורה רציפה ומעניינת. קריאה זו עשויה לעודד ילדים נוספים לקרוא בפני כל ילדי הגן.
ב. פעילות דומה יכולה להתרחש גם לפני קבוצה קטנה של ילדים, ולא רק 'אחד על אחד'.

קריאה שיתופית של ספרים צבירים

הגננת עם כל ילדי הגן או עם קבוצות קטנות

תיאור הפעילות

הגננת מציגה לפני הילדים את הספר שהיא מתכוננת לקרוא לראשונה בגן. בטרם תתחיל בקריאה היא אומרת לילדים שביכולתם להצטרף אליה ולקרוא יחד עמה. הגננת קוראת את שם הסיפור, שם המחבר והמאייר ומתחילה בקריאת הסיפור. בעת הקריאה מופנים דפי הספר כלפי הילדים, כך שיוכלו לעקוב אחר ההתקדמות בטקסט. (אפשר לעשות זאת רק עם קבוצה קטנה. בקבוצה גדולה יש לעבוד עם שני ספרים: אחד מופנה כלפי הגננת, ואחד מופנה כלפי הילדים.) בקריאה ראשונה המטרה היא שהילדים ייהנו מן הקריאה, יתוודעו לתוכן הספר ולארגונו. המיקוד הוא על קריאה משמעותית, על מעורבות ועל שיתוף הילדים כדרך להגברת ההנאה.

באותו מפגש הגננת קוראת שוב את הסיפור. כעת, מספר גדול יותר של ילדים מעורבים ושותפים בקריאה, שכן בחשיפה הראשונה לטקסט התוודעו לעיקרון המארגן של הספר ולתוכנו, והם חשים יותר ביטחון להשתתף בקריאה. בקריאה החוזרת רצוי שהגננת תאפשר לילדים להוביל את הטקסט.

דרך קריאת הסיפור המוצגת בכרטיסייה היא אפשרות אחת. ורצוי שלא תיווצר תבנית נוקשה וקבועה של אופן הצגת ספר בגן. חשוב לאפשר לילדים להתנהג כקוראים, ולכן אין מקום להרבות בשיחה מקדימה על הספר ובתיאורים אודותיו.

סוזי הטקסט
סיפור בדל מבנה צביר (כאשר הספר
אצל גן).

מיקוד הפעילות
קריאה לשמה, הנאה

רקע עיוני

קריאת ספרים בעלי מבנה צביר מעודדת ילדים להשתמש בידע שלהם אודות העולם ואודות השפה; הילדים משתמשים בידע זה המבוסס על התנסויות כדי לנבא אירועים צפויים. הם משתמשים בידע שכבר יש להם על השפה (ידע על משקל, חריזה, ידע מורפולוגי, ידע תוכן) כדי להכיר ולהבין היבטים חדשים בשפה, שאינם מוכרים להם. סיפור בעל מבנה צביר מאפשר לילדים להשתתף השתתפות פעילה במהלך הקריאה. לאחר שהילדים עומדים על מבנה הסיפור, ומבינים כי כל פעם מצטבר בו פריט חדש אל אלה הקיימים, הם יכולים לשער כי גם הפריט החדש, שאותו הגננת קוראת, יצטרף אל אלה שכבר מוכרים להם. השערה זו מעודדת את הילדים להצטרף בקול אל הגננת בקריאת הפרטים המוכרים להם.

הצעה לפעילות נוספת

דגם הסיפור הצביר מוכר לילדים ואהוב עליהם, ולכן ניתן להשתמש בו גם לצורך כתיבה. ניתן להציע לילדים לחבר סיפור, המבוסס על הסיפור שקראו בגן. הכתיבה יכולה להיעשות בקבוצה, בהנחיית הגננת. לפני הכתיבה הילדים מתכננים בעל פה את הסיפור, וכל ילד מוסיף פריט שלו אל הפריטים המצטברים. אחר כך, כל אחד, בעזרת הגננת, בעזרת חבר או בעזרת הספר, כותב את חלקו בסיפור הקבוצתי. הכתיבה יכולה להתבצע באמצעות מחשב, שהשימוש בו ממחיש באופן ממשי את המבנה הצביר של הסיפור. שכן הילדים יכולים להעתיק את הרכיב החוזר על עצמו שוב ושוב, ורק להוסיף לו פרטים.

הפקת ספר שיתופי

קבוצת ילדים קטנה עם גננת

תיאור הפעילות

אחד מילדי הגן או הגננת מציעים לילדים ליצור ספר בקבוצה. הילדים בוחרים ספר שהם מכירים ואוהבים, ועל פי תבנית השפה או מבנה העלילה של הספר, הם יוצרים טקסט משלהם. כך למשל, אפשר להשתמש בתבנית של הסיפור **הזחל הרעב**, ולכתוב סיפור אודות 'הראשן הרעב', המשתנה מראשן לצפרדע. אפשר ליצור ספר כדוגמת ספרי **פינוקי**, ובכל עמוד יסתתר פינוקי במחבוא שהילד בוחר ויוצר, או לכתוב ספר כגון **לבד על המרבד**, שבו הילדים הם המחליטים מי יהיו הגיבורים שישבו על המרבד. לאחר שמגיעים להחלטה בדבר נושא הסיפור, מכתיבים הילדים לגננת את הטקסט. הגננת כותבת אותו באותיות גדולות, על דף גדול, כך שהילדים יוכלו לעקוב אחר הכתיבה ולקרוא עמה. זוהי הזדמנות להדגים בפני הילדים כיצד מתנהל תהליך הכתיבה: חשוב לעצור מדי פעם בפעם ולקרוא את מה שנכתב עד כה, לשאול את הילדים מה דעתם באשר לתוכן ולמבנה של הטקסט, למחוק ולשנות אם יש צורך.

כאשר הטקסט מוסכם על כל הילדים, בוחרים שם לסיפור. ניתן גם לבחור שם מראש - מה שחשוב שיהיה תהליך של הנמקה שיוביל להסכמה. בהמשך מדגימה הגננת כיצד לקבל החלטות איך לחלק את הסיפור לעמודים, ומה מתאים שיהיה בכל עמוד ועמוד. כל ילד, או כל זוג ילדים כותב ומאייר דף אחד או זוג דפים. לאחר מכן מחברים את כל הדפים וכורכים אותם. מאיירים את הכריכה, כותבים את שם הסיפור ואת שמות הסופרים.

סוג הטקסט
סיפור או כל ספר שהוא (ראו כרטיסייה מספר 9).
ליקוט הפעילות
קריאה לזרוע נגיב, סיפור בקבוצה והפקה.

רקע עיוני

הפקה של ספר מאפשרת לכותבים להתחלק עם אחרים בכתובה ובהפקה, ולחגוג את היותם סופרים. לכתוב סיפור קבוצתי דרושה התאמה ונחוץ שיתוף פעולה בין הילדים. בתהליך זה יכולים הילדים להדגים זה לזה אסטרטגיות שבהן הם משתמשים בכתובה. הגננת צריכה להיות נוכחת בדינמיקה שנוצרת בין הילדים ולעזור להם לקבל החלטות.

רצוי להתייחס לספרי הילדים כאל יצירת ספרות ליכל דברי ליצור קהל קוראים אמיתי, להקדיש זמן מיוחד שבו יוכלו הילדים לקרוא את ספריהם, ולשים את הספרים בספריית הגן.

הצעה לפעילויות נוספות

- ניתן לעשות עותקים אחדים מאותו הספר, ולקרוא אותו יחד עם קבוצה.
- ניתן לפרסם את הסיפור בעיתון הגן.
- ניתן לכתוב פרסומת על הספר ולתלותה על לוח המודעות.
- ניתן להקליט את הסיפור (ספר-קלטת), ולאפשר לשאר ילדי הגן להקשיב לו.
- ניתן להזמין הורים, אחים או ילדים בוגרי הגן הלומדים בבית הספר להקשיב לקריאה של הספר הזה.

הוצאה לאור של ספר

גננת עם קבוצה קטנה של ילדים

תיאור הפעילות

פעילות זו הינה ממושכת ואינה מסתיימת ביום אחד. היא יכולה להתמשך לאורך שבועות או חודשים, תלוי בסוג הטקסט, בהיקף הפעילות, במספר הילדים וכדומה. חשוב לחזור עליה לעתים קרובות ולקבוע עם הילדים תאריך יעד לסיום - חג, מסיבה, אירוע.

לפני הכתיבה יש מקום לשוחח עם הילדים על רעיונות לכתיבה, ולדון על סוג הטקסט - הספר - שהם רוצים לכתוב. למשל: ספר טיולים, ספר מידע על היישוב או על הגן, קובץ מעשיות.

בכל סוג של טקסט, יש לדון עם הילדים על כמה היבטים מרכזיים: הנמען - למי מיועד הספר/טקסט (להורים, לילדי הגן, לילדים שיבואו לגן בשנה הבאה...)?

המוען - האם הילדים יכתבו בשם כולם או שכל אחד יכתוב בשם עצמו? המטרה של הכתיבה - לשם מה נכתב הספר? לדוגמה: ספר טיולים ייכתב כדי לאפשר לילדי הגן השכן לצאת לטיול באותו מסלול שבו טיילו הילדים הכותבים. או: ספר על טוואי המשי ייכתב כדי שנוכל לזכור מה קרה ומה למדנו בגן בנושא זה. ספר סיפורי הגן ייכתב כדי שנוכל לשמוע את כל הסיפורים שאהבנו במשך השנה.

לאחר ההחלטה חשוב להביא בפני הילדים דגמים של ספרים שונים מה סוג שבחרו, לקרוא אותם בפני הילדים, לשוחח אתם על עיצוב הספרים, כיצד נכתבו, האיורים שבהם, סוגי דפים וכו'.

סוג הטקסט

כל ספר שהילדים אוהבים ורוצים לכתוב עליו.

ליקוט הפעילות

קריאה לזכור כתיבה והוצאה לאור של ספר, טקסט, אחד זיכרון, על שיתוף פעולה, אלמנט בין כותב וזין מאייר, ומאייר זיכרון, על בילוי על הספר.

רקע עיוני

תהליך הכתיבה המשותף של הגננת והילדים מאפשר לגננת להדגים לילדים כיצד ניתן לקבל החלטות בכתיבה ובהפקת ספר. הגננת חושפת שאלות הנוגעות לכתיבה תוך כדי כתיבה, כמו: איך יש לפתוח את הסיפור? מי יהיו המשתתפים בו? בכך היא מדגימה לילדים את השלבים בכתיבת סיפור, ומקלה עליהם את הכתיבה כאשר הם רוצים לעשות זאת באופן עצמאי.

אנחנו מאפשרים (ואולי אף ממליצים) לילדים להכתיב את הספר למבוגר, משום שאז משתחרר הילד מן ההחלטות אודות אופן הכתיבה (איך לכתוב, בכמה אותיות, באילו אותיות להשתמש) והוא יכול להתפנות לטקסט עצמו: לתוכן שיופיע בספר, למבנה שלו, לשפה שמתאימה להופיע בכתב.

במהלך הכתיבה המשותפת, הילדים מתייבים לגנות את הטקסט. היא מדגימה בפני הילדים כיצד היא משכתבת את הטקסט: עוצרת מדי פעם בפעם וקוראת בקול רם את מה שהילדים הכתיבו. היא מעודדת אותם להעיר הערות על מה שכתוב, או מציעה לילדים לערוך שינויים בטקסט. חשוב שהטקסט שהתקבל בסוף התהליך יהיה כתוב באופן ברור וקריא, כך שהילדים יוכלו לעיין בו ולקרוא בו כפי שהם עושים עם כל ספר אחר.

לאחר שהושלמה כתיבת הטקסט ניתן להדפיס אותו, והילדים יכולים לאייר את העמודים הכתובים ולעצב את הספר: לבחור את סוגי הדפים, האיורים, סוג האותיות, סוג הכריכה וכו'. רצוי לשכפל את הסיפור במספר רב של עותקים, לחלק אותולנמענים שונים, וכמובן להציבו בספריית הגן.

הצעה לפעילויות נוספות

- בזמן כתיבת הספר, הגננת יכולה לשתף את הילדים בשאלות שונות הקשורות בעריכת הספר: אופן חלוקת הספר לדפים, אורך הכתוב בכל עמוד ועמוד, גודל האותיות בכל עמוד וכו'.
- ספר שהכינה אחת הקבוצות יכול לשמש כמקור ליצירת הצגה, לכתיבת ספרים דומים, לציור ציורים ולמשחק חופשי בקרב קבוצות אחרות.
- לאחר שכל ילדי הגן הכינו ספרים, ניתן לערוך ערב להורים וילדים. במהלכו, ההורים והילדים יכולים לכתוב פרסומות לספרים שהילדים כתבו, וליצור 'חנות ספרים' בגן, שבה 'ימכרו' הספרים שהילדים כתבו (הכוונה כמובן, היא למכירה תוך כדי משחק). בסיום הערב רצוי לקרוא את הספרים שהילדים כתבו.

גרסאות שונות של אותו סיפור או אגדה

גננת עם קבוצת ילדים קטנה

תיאור הפעילות

כדי לקיים פעילות זו צריך שיהיו בגן לפחות שתי גרסאות של אותו הסיפור. גרסאות יכולות להיות שונות גם במלל וגם באיורים או שונות באחד מן התחומים. הן יכולות להיות שונות בכך שאחת חדשה ואחת ישנה יותר. לצורך זה מתאימות, למשל, אגדות הילדים כמו: **כיפה אדומה**, **סינדרלה**, **זהבה ושלושת הדובים**, שלהן יש גרסאות שונות. כמו כן מתאימים לפעילות ספרי ילדים שיצאו במהדורות ובגרסאות שונות כמו: **הלו, הלו, אבא**, **אליעזר והגזר**.

בעקבות קריאת סיפור בפני הילדים כדאי לשתף אותם בחיפוש אחר ספרים שיש להם יותר מגרסה אחת ולהניח להם לדפדף בספרים, לקרוא ולהעיר הערות ספונטניות על הספרים. לאחר מכן תקרא הגננת שתי גרסאות לאותו הסיפור, בעוד הילדים רואים את הספרים ושמים לב לאיורים השונים. בהמשך לקריאה ישוו הילדים בין האיורים בספרים השונים ותייחסו לדמיון ולשוני במספר האיורים ובצבעוניותם, בדרכים שבהן מציגים את הדמויות ואת האירועים. בסיום שיחה זו הילדים יכולים לבחור, להסביר ולנמק אילו איורים עדיפים בעיניהם, ולשער מהי הסיבה לשוני בין האיורים השונים.

סוזי האקסט
סיפור או אגדה

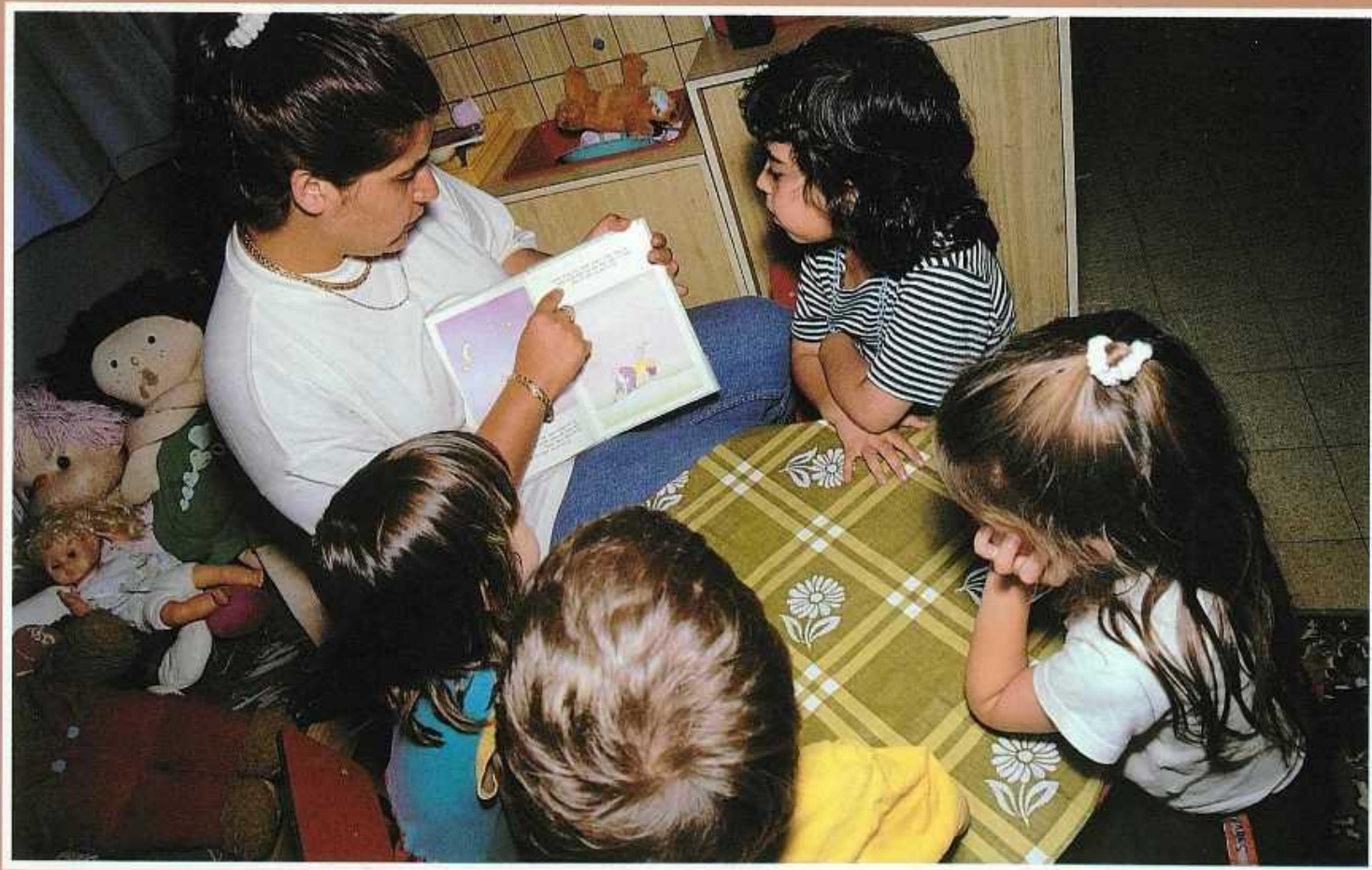
ליקוץ הפדליו
קריאה לשלמה, קריאה להנאה
קריאה לזיוף היכוח עם אפיוני השפה

© הוצאת "כנרת"

© הוצאת "ענבל"

במפגש נוסף ניתן להשוות בין הטקסטים. כאן ניתן להשוות בין 3-4 חלקים שבהם הטקסטים דומים או שונים זה מזה מהותית. ניתן לבדוק מה נוסף או נגרע בכל גרסה, ניתן לשים לב לאוצר המילים ולניסוח המופיע בגרסאות השונות. בסיום שיחה זו הילדים יכולים להסביר מדוע לדעתם יש גרסאות שונות לאותו הסיפור, ולנמק מהי הגרסה המועדפת עליהם להאזנה ולקריאה.

© הוצאת "דיסני ישראל"

© הוצאת "דיסני ישראל"

© הוצאת "כנרת"

רקע עיוני

השוואה בין שתי גרסאות שונות לאותו הסיפור מאפשרת לילדים להעמיק את היכרותם עם רכיבי הספרים השונים: אפיוני השפה והארגון הגרפי - איורים ועימוד. קריאה מעמדת מזמנת לילדים אפשרות טובה במיוחד לראות ולחוש כיצד ניתן לייצג תוכן דומה בדרכים שונות. בהזדמנות זאת נדרשים הילדים גם לחשיבה מטא-לשונית וביקורתית, כאשר הם צריכים לבחור בגרסה המועדפת עליהם ולנמק את בחירתם.

© הוצאת "כנרת"

© הוצאת "מחברות לספרות"

הצעה לפעילויות נוספות

א. הילדים יכולים לחבר גרסה נוספת משלהם לסיפור. עליהם לכתוב ולהפיק אותה לשימושם ולהנאתם של כל שאר ילדי הגן.

ב. אפשר להתחיל פעילות כזו מאירוע אמיתי שהתרחש בגן. שכן ייתכן כי לילדים יש גרסאות שונות לגבי התרחשותו. ג. לאחר שכל קבוצות ילדי הגן חיברו גרסאות משלהם, ניתן להזמין את ההורים למפגש שבו ההורים יקראו את הספרים שהילדים כתבו, יראו הצגות המבוססות על הגרסאות השונות, ויתנסו בעצמם בכתיבת גרסאות שונות לאותו אירוע.

ד. ניתן להפיק גם כמה גרסאות לסיפור חדש שילדי הגן 'המציאו'.

קריאת ספרים בשפות שונות

גונת עם קבוצה קטנה

תיאור הפעילות

פעילות זו מיועדת בעיקר לגנים שיש בהם ילדים עולים חדשים, אך ניתן כמובן לעשותה בגן שכל ילדיו הם דוברי עברית, ילידי הארץ, ולהיעזר בהורים הקוראים בשפות שונות.

לצורך הפעילות יש להביא לגן עותקים של סיפור אגדות מוכר בשפות שונות. למשל: **שלגיה, כיפה אדומה, זהבה ושלושת הדובים**. כל עותק יהיה בשפה אחרת. סיפור אגדה אחד, ממנו יש כמה עותקים בשפות שונות, ייקרא בגן.

הילדים יקראו בשפה המוכרת להם מהבית את האגדה שהביאו.

כך יקשיבו ילדי הקבוצה לאותה אגדה בכמה שפות.

כוחה של הפעילות שהיא מאפשרת לכל אחד להתנהג כקורא בשפת אמו. להתנהג כקורא פירושו: להקשיב, להאזין לסיפור ולתפקד כקהל.

לאחר הקריאה אפשר להתייחס להערות הילדים אודות ההבדלים בין השפות.

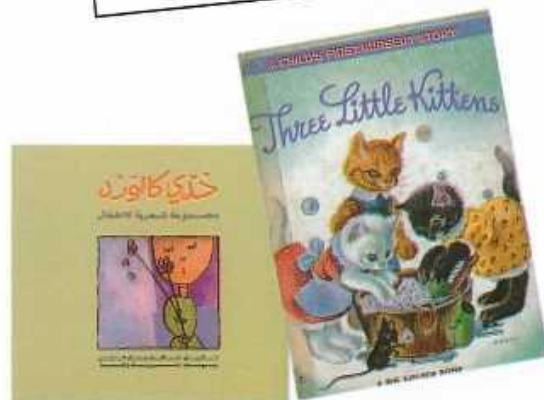
לדוגמה: כיצד נשמע הסיפור באנגלית או ברוסית, כיצד נראים האיורים, כיצד אומרים את שמות הגיבורים, באיזה צד מתחילים לקרוא - מהו כיוון הקריאה,

כיצד אומרים מילים מסוימות בשתי השפות.

מובן שתוכנו של הדיון צריך להתבסס על הערות ספונטניות של הילדים. לפעמים הערות אלה מובעות באמצעות הערת שוליים, צחוק, שאלה. כאן יש מקום להתייחס לתגובות שונות של הילדים אל השפות הזרות.

סוז הטקסט
אנצור, מלשין, סיפורי עם.

מיקוד הפעילות
קריאה לשם הקשורת בין אישים.
קריאה לצורך הפעלה הכוזב לשוני והאיפוס
אחר המילים.

רקע עיוני

במהלך הטבעי של ההתפתחות, ילדים מכל התרבויות מתנהגים כקוראים: הם עוקבים אחר הכתוב, הם משתמשים בהנגנה המתאימה לאירועי קריאה בפני הילדים, הם משתמשים בשפת הספר. התנהגויות אלה הן ביטוי לידע שיש לילדים אודות השפה הכתובה. התנהגויות אלה מהוות גם אמצעי לפתח את הידע שלהם על קריאה.

ילדים עולים באים מתרבויות שבהן מדברים וכותבים בשפות שונות. עוד בטרם הגיעם לגיל בית הספר, למרות הבדלי השפות ומערכות הכתב, יש דברים רבים המשותפים לכל הילדים, למשל, היכרות עם נכסי צאן הברזל של ספרות הילדים: אגדות-עם. ילדי כל התרבויות מתנסים בתחושה שהשפה הכתובה בספרים היא ייחודית ושונה מהשפה הדבורה. הם מתנסים בגילוי הקשרים בין איור בספר לכתוב, לידו, ואף עומדים על העובדה כי לא כל מה שכתוב מאויר, ולא כל מה שמאויר כתוב.

הצעה לפעילויות נוספות

א. כדאי מאוד להקדים לפעילות זאת פעילות דומה עם שירים מוכרים בשתי השפות. אחרי שמלמדים שירים בשתי השפות כדאי לתלות את הטקסטים שלהם (את מילות השיר) בשפת המקור, כך שהילדים יוכלו לעקוב אחריהם תוך כדי שירה.

ב. רצוי שבגן יהיו תלויים תוצרים בשפות שונות, ובהזדמנויות נאותות ניתן לדבר על ההבדלים בין השפות.

ג. אפשר לשאול את הילדים מה הם חושבים שכתוב בעמוד מסוים (בספר שאינו כתוב בעברית), ולבקש מהילדים העולים לאמת את השערת הילדים דוברי העברית.

המפגש בין ילדים המדברים שפות שונות והמתנהגים כקוראים של אותם ספרים כתובים בשפות שונות, צפוי לעורר התייחסות להיבטים השונים של הידע אודות הקריאה והשפה הכתובה: לקשר בין התמונה לכתוב, לקשר בין הנאמר לכתוב ולכיווניות הכתיבה והקריאה.

בעת כתיבתם של הילדים בגן, ניתן להתייחס לדרך הכתיבה, ולהפנות את תשומת לבם לסימנים שהם בוחרים להשתמש בהם: באיזה כיוון הם כותבים? האם הם כותבים בסימנים דמויי אותיות? האם הם כותבים בסימנים השייכים לשפות זרות?

מפגש סביב ספרים בין ילדי הארץ לילדים עולים יאפשר לילדים העולים ללמד את הילדים הישראלים על השפה הכתובה שלהם ועל מה שהם יודעים על ספרים, וכך לא יהיו בעמדה של לומדים בלבד.

גננת עם קבוצה קטנה של ילדים, ביניהם לפחות
ילד אחד שידוע לדבר בשפה זרה.

סיפור בשפה זרה

סא האקסט

ספר ילדים בשפה זרה

ליקוד הפדיון

קריאה לשלמה, להנאה

קריאה לזיוה הינחא דא אפיוני השפה

קריאה לזיוה הינחא דא אפיוני דובר
איוה וקרי: אפיוני דובר דברים איוה הארץ

תיאור הפעילות

ילד עולה חדש בארץ מביא מביתו ספר, ובו סיפור האהוב עליו. הילד מראה לילדים את הספר, והם מדפדפים בו ומביטים באיורים יחד. הגננת מצטרפת לקריאה זו. היא מאפשרת לילדים לשער השערות לגבי תוכן הסיפור על פי האיורים, ולאחר מכן מציעה לבעל הספר "לקרוא" אותו בשפה שלו, ולתרגם כמידת יכולתו.

ייתכן מאוד שכאשר הילד קורא בשפתו, הילדים יתלוננו על כך שאינם מבינים שפה זו. כאן יכולה הגננת לעורר את האמפתיה של הילדים כלפי העולה, ולציין שכפי שהם אינם מבינים את שפתו, כך גם הוא לא הבין את השפה העברית בהגיעו לארץ. בתום הקריאה יכולים הילדים להשוות בין השערותיהם הראשוניות לבין תוכן הסיפור המקורי. ניתן לשוחח עם הילד שהביא את הספר, בנוכחות הילדים, על הרקע של הספר: היכן נקנה הספר? מי קנה אותו? מדוע נבחר ספר זה להגיע לגן? כאן ניתנת לילד הזדמנות לשתף את חבריו בחוויות שונות מארץ מוצאו.

הגננת יכולה להתייחס לכתוב ולאופן הקריאה: מאיזה צד פותחים את הספר? מה כתוב על הכריכה? הפעילות יכולה להתרחב ולהיעשות בו בזמן עם ספר בעברית. כאן ניתן להראות הבדל בולט בכיווניות בין הספרים ולציין גם את הדומה בין שני הספרים: חומרים דומים, כריכה קשה, נייר איכותי, פורמט דומה. גם העימוד דומה: המיקום של שם הספר, של שם המאייר, קיומם של כיתוב ואיורים זה לצד זה. בהמשך הפעילות ניתן לדבר על הארצות שבהן מדברים בשפה הזו. חשוב להביא אטלס לגן, כי אז אפשר גם להראות היכן נמצאות הארצות הללו. הגננת יכולה לשאול את הילדים היכן הם חושבים שמדברים באנגלית, בצרפתית וכו'. זו הזדמנות לדבר על שפות נוספות.

מדובר בפעילות ארוכה, ולכן כדאי לחלקה על פני כמה מפגשים.

רקע עיוני

מטרת הפעילות היא לאפשר לילד להתבטא בשפתו, לשתף את חבריו בהיבטים שונים של התרבות שגדל בה, ובכך לתת לילדי הגן הזדמנות לטעום את טעם השונות.

כאשר עוסקים בשפה אחרת, נוצרת הזדמנות מצוינת להעמיק את ההיכרות עם השפה העברית. כך ניתן להתבונן בשפה כאובייקט, לעסוק בלשון כחומר. ההיבטים המאפיינים את השפה מתחדדים כאשר משווים אותה לשפה אחרת. פעילות עם ספר בשפה שונה מאפשרת לילד לחשוב בעזרת המבוגר על שפה, על השונות בין השפות בכלל ועל הייחודיות של כל שפה ושפה.

פעילות זו אף חשובה בהיבט החברתי שלה. היא מקלה על קליטתם של ילדים שאינם דוברים ילידים, ומאפשרת לגנות להדגים כיצד רוחשים כבוד לאחר וכיצד מוצאים את המשותף.

הצעות לפעילויות נוספות

א. ניתן להרחיב את הפעילות מעבר לספר ילדים: אפשר להביא לגן ספרים, חפצים שונים, אריזות, משחקים הכתובים בשפה אחרת, ולקיים פעילות דומה לזו המוצעת עם הסיפור.

ב. רצוי שהילד העולה ילמד את הילדים מילים וביטויים אחדים בשפת האם שלו. בכך יעמיקו ויורחבו הקשר וההבנה בין הילדים.

ג. אפשר לשתף הורים בפעילות. ההורים יכולים לספר לילדי הגן בעברית סיפור, שמקורו בארץ מוצאם. הם יכולים להביא דברים מעניינים הקשורים בשפתם: עיתונים, פרסומות, מאכלים וכו'. פעילות זו יכולה לקרב ולקשר בין הילדים. (פעילות דומה עם אגדות ילדים מפורטת בכרטיסייה מספר 10).

עריכת ניסוי תוך הסתמכות על הוראות

גננת עם קבוצת ילדים קטנה

תיאור הפעילות

לעתים קרובות מתרחשים בגן אירועים המעידים על התעניינות הילדים בתופעות פיזיקליות. למשל: הילדים בגן לקחו גיגית עם מים וניסו להשיט בה סירה מפלסטיק. הסירה שקעה. לאחר מכן הם שמו סירה מנייר, והיא צפה. אירוע זה עודד אותם לבדוק חפצים שונים, ולשער אם הם יצופו או ישקעו לאחר הנחתם על המים.

הגננת הצופה באירוע כזה, מתערבת בו. היא מציגה לפני הילדים ספר העוסק בניסויי מדע, ומציעה לילדים לחפש בספר ניסוי העוסק בציפה ובשקיעה. זאת על מנת לבצע אותו ולחשוב על הסיבות לציפה ולשקיעה. היא פותחת בתוכן העניינים וקוראת אותו לפני הילדים. במהלך קריאתה היא מעודדת את הילדים לשער היכן יופיע הניסוי המתאים. אחרי הבחירה של הניסוי, הגננת מחפשת עם הילדים את העמוד המתאים.

כאשר הגננת פונה לקריאת הניסוי, היא מבקשת מן הילדים להציע מה יהיה כתוב תחת רשימת החומרים שבהם יש צורך לעריכת הניסוי. תוך כדי קריאת הרשימה, היא והילדים מחפשים בגן את החומר ומביאים אותו. חומרים שאינם נמצאים בגן - יירשמו ברשימה נפרדת, כדי שיהיה אפשר להביאם, ולהמשיך בניסוי למחרת היום.

סוג הטקסט
טקסט מפתח (אמל): הספר היחיד הראשון שלי.
ליקוט הטקסט
קריאה הוראה הפעולה
קריאה הוראה לזרין ביצור (ניסוי)
או ביצור לאלה בטבע

לאחר שכל החומרים נמצאים, הגננת מתחילה לקרוא את הוראות הניסוי. לאחר כל הוראה היא מסייעת בידי הילדים לבצע אותה. הגננת מפנה את תשומת הלב של הילדים לתמונות, לכתוב, לסדר הצגת השלבים. היא יכולה להציע לילדים לשער מה יהיה כתוב מתחת לתמונה, כאשר הכתוב מתאר את המצוי בתמונה. לאחר ביצוע 2-3 הוראות, הגננת והילדים קוראים את ההוראות שוב מהתחלה, כדי לוודא כי מילאו אחר כל ההוראות כנדרש. בקרה זו מאפשרת לילדים להצטרף לקריאתה של הגננת.

בתום הניסוי מסכמים הילדים בעל פה ובכתב, בעזרת הגננת, את מסקנותיהם מהניסוי שערכו.

רקע עיוני

ספרים המדריכים ומנחים את הקוראים בעשייה וביצירה של דברים, מעוררים בילדים את הרצון לפעול באופן עצמאי ומחזקים בהם את האמונה בעצמם וביכולתם. ספרי פעילות לילדים מכילים, בדרך כלל, משימות שילדים יכולים לבצע באופן עצמאי, תוך הישענות על הוראות ברורות.

הצעה לפעילויות נוספות

- לאחר הפעילות אפשר להציע לילדים להסביר לעמיתים כיצד לעשות את הניסוי.
- אם סוג הפעילות מאפשר זאת, ניתן להציע לילדים לחזור עליה עם הספר ובלי הגננת.
- ניתן להכין עם הילדים ספרים מפעילים לעבודות, לניסויים ולפעילויות שהילדים עצמם יזמו ותכננו. ראו כרטיסייה מספר 9.

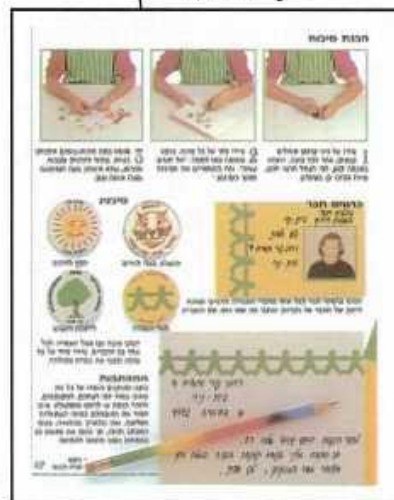
קריאת הוראות לצורך יצירה

גננת עם קבוצה ילדים קטנה

תיאור הפעילות

אם הילדים מביעים את רצונם להכין דבר מה בגן (עוגה, כלי נגינה, בובות לתאטרון בובות וכו'), הגננת יכולה להציע להם לחפש בגן ספרים, אשר בהם כתוב כיצד עושים זאת. הילדים פונים לספריית הגן או למרכזים נוספים שבהם מצויים ספרים. בתום החיפוש מתכנסים הילדים עם הספרים בידיהם, והגננת מבקשת מהם לשער מה כתוב בהם - נותנת להם לדפדף, לקרוא ולהביע את הידע שלהם על הכתוב. היא מסכמת את דברי הילדים אודות הספרים שבחרו והביאו, ויחד הם מחליטים מה יהיה הפריט שיכינו בגן. בראש ובראשונה קוראים הגננת והילדים את רשימת החומרים הדרושים לצורך ההכנה. כאשר החומרים עומדים לרשות הילדים, חוזרים לטקסט ובודקים אם אכן יש הכל, ועוברים לקריאה בצוותא של הוראות ההכנה. בסיום הקריאה עוברים לעשייה הממשית, ומדי פעם בודקים את העשייה לאור הכתוב בהוראות. בתום העשייה מציגים את התוצר המוכן לפני כל ילדי הגן, ומספרים על תהליך הכנתו, תוך השוואה בין הכתוב בספר לעשוי בפועל.

סו הטקסט
טקסט מפרט (הוא) הוראות
למשל. ספר בישול או ספר קיפולי נייר.
מיקוד הפעילות
קריאה לצורך יצירה ועשייה.
קריאה לצורך היכרות עם אפיוני השפה
של טקסט מפרט.

רקע עיוני

בעת עשייה משותפת בגן, תוך שימוש בספר הוראות, נחשפים ילדים רבים לראשונה לספר מסוג זה. תפקיד הגננת מתבטא אפוא בראש ובראשונה, בעצם החשיפה למבנה הטקסט ולצרכים שהוא עונה עליהם. ספר הוראות מלווה בדרך כלל באיורים ובצילומים המקלים על הקורא המשתמש בו לשער השערות לגבי הכתוב. בטקסט מסוג זה החזרה אל הכתוב מתבקשת - וזאת יכולה הגננת להדגים על ידי כך שהיא מניחה את הספר פתוח לאורך הפעילות, וחוזרת וקוראת שוב את ההוראות כדי לוודא שהיא והילדים ממלאים אותן נכון.

בשעה שהילדים משערים מה כתוב בספר (אחר שהסתכלו בספרים שונים), יכולה הגננת לשאול אותם כיצד ידעו שבספרים אלו כתוב כיצד מכינים את הדבר שברצונם לעשות. (הילדים יתייחסו להיבטים שונים בטקסט כגון תמונות, איורים, רשימות וכמויות.) כך ניתן לחשוף את המאפיינים שילדים מתייחסים אליהם בטקסט ההוראות, לפתח ולהרחיב את הידע שלהם אודות סוגה זו.

הצעה לפעילות נוספת

- א. הילדים יכולים לכתוב דף הוראות להכנת היצירה/המאכל שהכינו, ולשכפל את הדף לשאר ילדי הגן.
- ב. ניתן לערוך חוברת הוראות לדברים שונים שיוצרים בגן, לדוגמה: מתכונים לחג, מתכון להכנת בצק למשחק וכדומה. ראו כרטיסייה מספר 9.
- ג. על פעילות כזאת כדאי להמליץ להורים באספת הורים. לחלופין ניתן לבצע אותה עם הורים בגן.
- ד. פעילות דומה של קריאת הוראות מפורטת בכרטיסייה מספר 13.

קריאה לצורך הגדרה וזיהוי (צמחים, ציפורים)

נגנת עם קבוצת ילדים קטנה

תיאור הפעילות

בעת טיול של ילדי הגן קורה שהילדים מוצאים פרח, ואינם יודעים את שמו. אירוע כזה הוא הזדמנות מצוינת לגנות ולהציג בפני הילדים את האפשרות לחפש את שם הפרח במגדיר צמחים. לאחר שובם לגן, הגנת וקבוצת ילדים מעיינים יחד במגדיר הצמחים ומחפשים בו את שם הפרח. רצוי שהגנת תאפשר לילדים למצוא בעצמם את הפרח. לאחר שהילדים עיינו במגדיר ועמדו על תכנו ומבנהו, ניתן לשוחח עם כל ילדי הקבוצה על קריטריונים לחיפוש צמחים במגדיר. הגנת יכולה להציע קריטריונים נוספים לחיפוש. למשל, "גם פה יש פרח אדום, אבל צורת עלי הכותרת שלו שונה. בואו נחפש עלי כותרת שדומים לו". אפשרות נוספת היא לקרוא את תוכן העניינים בפני הילדים ולבקש מהם לבחור את העמוד המתאים. לאחר שהילדים מצאו את שם הפרח, הם קוראים מה שכתוב עליו. בהמשך הם יכולים להשוות בין ההגדרות הכתובות במגדירים השונים.

רקע עיוני

קריאה היא, בין היתר, תהליך של חיפוש מידע ואיתור פרטים. הספרים האינפורמטיביים מארגנים את המידע בדרכים שונות. ההתוודעות לדרכים אלו היא חלק מתהליך רכישת הקריאה. ילדי הגן המתוודעים לספר מידע מרגישים ומבינים בצורה מוחשית את הצורך בסוג כזה של ספרים ואת דרך השימוש בהם, והדבר עשוי לסייע להם להיות צרכנים פעילים של ספרים מסוגים שונים.

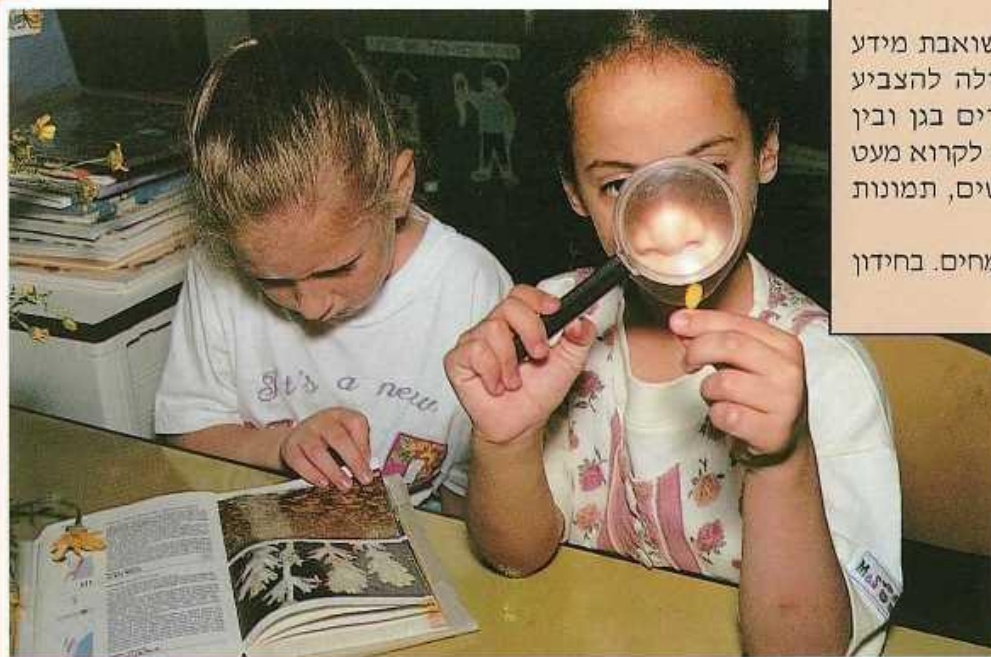
הצעות נוספות

א. הצעת הפעילות המופיעה כאן היא דוגמה אחת לאפשרויות רבות של שימוש בספרי מידע. שימוש דומה יכול להיעשות במילון, בספר חגים, בספר על חלל, בספר אמנות וכו'.

ב. רצוי לחשוף את הילדים גם לטקסטים אינפורמטיביים שלא חוברו במיוחד עבורם. רצוי שהגננת תדגים שימוש בספרים אלה כאשר היא מחפשת מידע. כלומר, היא קוראת לעצמה ולצרכיה, ולא רק מתוך צורכי הילדים. הגננת היא חלק מקהילת הקוראים בגן.

ג. הגננת יכולה להביא לגן ספרים שמהם היא שואבת מידע לתכנים השונים שהיא מפתחת בגן. היא יכולה להצביע לילדים על הקשר בין הדברים שעליהם מדברים בגן ובין הדברים שהיא קוראת בספרים שלה. היא יכולה לקרוא מעט מספרים אלה לילדי הגן, ואף להראות סרטונים, תמונות וכו'.

ד. ניתן לקיים בסוף כל עונה חידון של הכרת הצמחים. בחידון יכולים לקחת חלק גם ההורים.

גננת עם קבוצה ילדים

קריאה בסיפורי המקרא

תיאור הפעילות

פעילות עם סיפורי המקרא נמשכת כל השנה. כל אחד מהסיפורים מהווה המשך לסיפורים הקודמים לו. הגננת קוראת אחד מסיפורי התורה לפני הילדים. קריאת הסיפור יכולה להיעשות באופנים שונים: ניתן לקרוא קטע קצר מהמקרא עצמו ואחר כך להסביר אותו ולדון בתוכנו. ניתן לספר את הסיפור בעל פה תוך שילוב פסוקים או ביטויים נבחרים מהמקרא. (לצורך התעמקות בסוגיה זו, רצוי מאוד לעיין בספרה של עפרה רייזמן). בכל דרך של קריאה, חשוב מאוד להקפיד על כך שהטקסט המקראי יהיה המקור שממנו קוראים או מצטטים.

את סיפורי המקרא ראוי לנצל גם כדי לשים דגש על השפה המיוחדת שבה הם כתובים. למשל: ניתן לקרוא את אחד הפסוקים המופיעים במקרא כמו: "והארץ היתה תהו ובהו" (בראשית א' ב) ולבקש מן הילדים לומר את הפסוק במילים שאנו משתמשים בהן כיום. לאחר הסבר של משמעות הפסוק, ניתן לחזור ולומר אותו בשפת המקרא. רצוי לשלב את הפסוק באירועים שונים במשך היום והשבוע, עד אשר הילדים ידעו לחזור עליו כמעט בעל פה.

בכל מפגש שבו קוראים את סיפורי המקרא, אפשר לדון במספר מצומצם של פסוקים נבחרים, וכך לבנות מאגר של פסוקים מהמקרא שילדי הגן מכירים אותם ובקיאים בהם.

סוג הטקסט
סיפורי המקרא

ליקוט הפסוקים
קריאה אישית
קריאה אשליה
קריאה לזיווג היכרות עם אפיוני השפה
הלימודים המקראיים

וְהָאָרֶץ הָיְתָה תְּהוֹ וְבָהּ וְחֶשֶׁךְ עַל־פְּנֵי תְּהוֹם
 וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל־פְּנֵי הַמַּיִם:

בראשית א, פסוק ב

לאחר שהילדים מכירים פסוקים אחדים, ניתן לשוחח אתם על שפתו המיוחדת של המקרא: מדוע הוא נכתב בשפה כזו, אם בחיי היומיום הם שומעים לעתים ביטויים המוכרים להם מהמקרא. באפשרותה של הגננת להציב בגן לוח המיועד לסיפורי המקרא, שעליו כתובים חלק מהפסוקים הנבחרים, וכל פסוק מלווה באיור. זאת במטרה להקל על הילדים הרוצים לקרוא את הפסוקים. הילדים יקשרו בין הפסוק לאיור ויקראו מהלוח את הפסוק המתאים המוכר להם.

רקע עיוני

קריאת סיפורי המקרא והכרת משלב נוסף של השפה, מאפשרות לילדים להעמיק את היכרותם עם השפה שבה הם משתמשים יום יום. העשרת שפתם של הילדים בעזרת ביטויים מהמקרא עשויה לקרבם אל סיפורי המקרא ולפתח את נטייתם ורגישותם לשימוש מגוון ורב בשפה.

הצעה לפעילויות נוספות

א. הילדים יכולים להכין לעצמם חוברת, שבה הם כותבים ומאיירים את פסוקי המקרא האהובים עליהם.
 ב. ניתן להציג לילדים ספרים מאוירים העוסקים בסיפורי התורה ולהראות איורים שונים המתייחסים לאותו הטקסט. ניתן לשוחח על ההבדלים בין איורים שונים, לעומת ההקפדה והשמירה על שלמותו של הטקסט המקראי.

תפילה מסידור התפילה

הגגנת עם כל ילדי הגן

תיאור הפעילות

בגן שבו נוהגים הילדים והגגנת להתפלל יום יום, חשוב כי לכל ילד וילד יהיה עותק משלו של סידור התפילה לילדים. בעת התפילה משמש אחד מילדי הגן כחזן. הוא אומר לילדים באיזה עמוד לפתוח, ומחכה שכל הילדים יפתחו בעמוד המתאים. במהלך התפילה רצוי שהגגנת תודא שהילדים אמנם יודעים היכן כתובה התפילה בסידור שבו מתפללים, והיא אף תסייע למתקשים למצוא את המקום המתאים.

מכיוון שהתפילה חוזרת על עצמה מידי יום ביומו, יש להניח כי במשך הזמן יכירו ילדי הגן את סידור התפילה, ידעו את רוב התפילות בעל-פה ויתמצאו בקלות בסידור. במהלך השנה ניתן להשתמש בסידור בהזדמנויות הנוספות על התפילה הקבועה הנאמרת בבוקר. הילדים יכולים לשתף את הגגנת באירוע אישי שקרה להם, ולחפש יחד את הברכה המתאימה מתוך הסידור; הם יכולים להביע משאלה, ולמצוא לה תפילה מתאימה בסידור; הם יכולים להודות על דבר מסוים, ולמצוא אף לכך ברכה בסידור.

סוג הטקסט
סידורי תפילה המשמש את ילדי הגן והאנשי (תפילה בגן).
ליקוט הפדיון
קריאה אישית לחורש.
קריאה לשם הקשר בין אישי.
קריאה למטרת טיפוח ההקשר ושיטת הפדיון.

רקע עיוני

השימוש הקבוע של הילדים בסידור מאפשר להם לשלוט בעל פה בתפילה. שליטה זו מקנה להם ביטחון כשהם מנסים "לקרוא" את התפילה. שהרי גם אם אינם יכולים לקרוא באופן עצמאי, הם יכולים לומר בעל-פה את התפילה הכתובה. בעשותם זאת, הם יכולים לעמוד על קשרים בין התפילה הנאמרת ובין התפילה הכתובה. בעת התפילה המשותפת הילדים לומדים לשתף פעולה עם שאר הילדים המתפללים, שכן עליהם להתפלל יחד עם כל האחרים, בקצב ובנגינה המקובלים על רוב הילדים.

הצעה לפעילות נוספת

הילדים יכולים לשים לב לדרך שבה מתחילות הברכות "ברוך אתה...", לחפש בסידור ברכות נוספות שאינם מכירים ולשער מה כתוב בהן.

שירי ילדים מולחנים ומוכרים

הגננת עם כל ילדי הגן

תיאור הפעילות

ילדי הגן מרבים לשיר ולפזם לעצמם שירים שונים בעת שהייתם בגן. כאשר ילד שר שיר בגן, הגננת יכולה להצטרף לשירתו ולסחוף ילדים נוספים לשירה. גננת המקשיבה ושרה עם ילדי הגן, תצליח לאתר שירים שהילדים מכירים ואוהבים לשיר. היא יכולה לכתוב את מילות השיר על פני דף גדול (רצוי שהכתיבה תהיה במחשב או בדפוס, באותיות גדולות וברורות). בעת המפגש תציג הגננת את השיר בפני כל ילדי הגן, ויחד הם ישירו אותו, תוך הצבעה על פזמון או על מילים חוזרות.

עם הזמן יהיה לגן אוסף של שירים מוכרים ואהובים על הילדים. כדי להקל על הילדים להבדיל בין שיר אחד למשנהו, ניתן להוסיף לכל דף כתוב, ציור המסמל את השיר. כך יוכלו הילדים לבחור בעצמם את השירים המוכרים להם ולשיר אותם באירועים שונים.

סוזי הטקסט
שירי ילדים מולחנים ומוכרים.

ליקוד הפדיון
קריאה לזרוע שירה, אהבה
קריאה לזרוע היכרות עם אפיוני השירה.

רקע עיוני

ילדים מטבעם אוהבים לשיר ומרבים לעשות זאת, ורצוי מאוד לעודד את השירה בגן במשך היום. כאשר ילד מכיר מנגינה של שיר, יש לו תחושה של שליטה בו, גם אם אינו מכיר היטב את המילים. קריאת מילות השיר מאפשרת לילד להוסיף נדבך לידע שהוא שולט בו. ילד הקורא שיר מוכר, נעזר ברמזים שונים כדי לקרוא: הוא מכיר חלק מהמילים ויודע מתי הן צריכות להופיע בשיר, הוא נאחז בחרוז אחד כדי להשלים את הבא אחריו, הוא קורא מילים המופיעות כמה פעמים בשיר. ילד הקורא שיר מוכר, מרגיש כי גם אם קריאתו אינה מושלמת, הרי שהוא עמד בהצלחה במשימת השירה.

הצעה לפעילויות נוספות

א. אחד התפקידים שתורני הגן יכולים למלא בהצלחה ובשמחה הוא בחירת השיר שישירו ילדי הגן לפני המפגשים, בסיומם וכו'. התורנים אף יכולים להצביע על מילות השיר הכתובות על הדף.
ב. הגננת יכולה לכתוב לילדים באופן אישי "שירים פרטיים" המושרים ומוכרים בקרב משפחתם הקרובה.

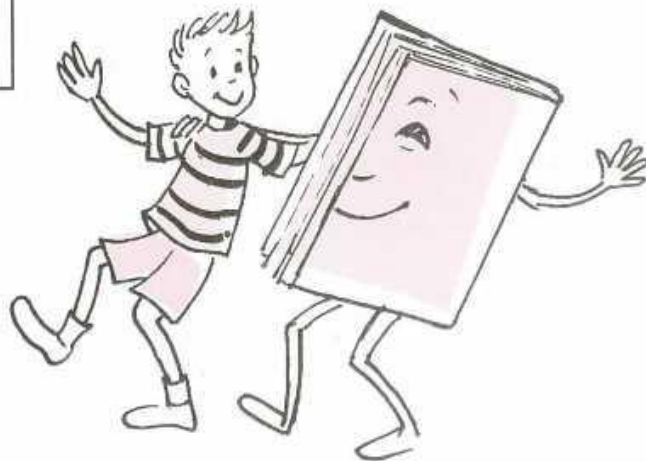
הערה: אם הגננת מצלמת את המילים מתוך הספר, צפוי שהטקסט יהיה מנוקד כהלכה. אם היא כותבת אותו בעצמה - רצוי באמצעות מעבד תמלילים, אין הכרח לנקד. אם הגננת בוחרת לנקד - עליה להקפיד על ניקוד נכון.

שירי ילדים קצרים העוסקים באותו נושא

גננת עם קבוצה ילדים קטנה

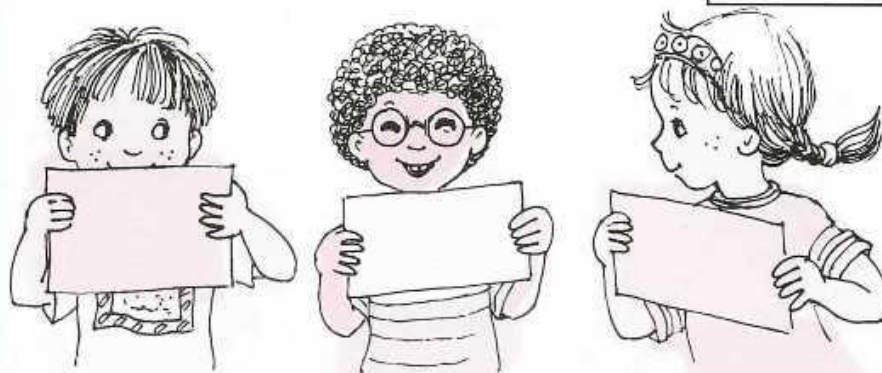
תיאור הפעילות

הגננת ביוזמתה קוראת בפני קבוצה של ילדי הגן שניים שלושה שירי ילדים קצרים, העוסקים כולם באותו הנושא. לאחר שיחה קצרה על תוכן השירים, הילדים משווים בין השירים מבחינה תוכנית ומבחינה מבנית: הם משוחחים על התוכן הדומה, על מילים וביטויים דומים המופיעים בשירים, מתייחסים לשם של כל שיר, ובודקים אם יש מרכיב משותף לשמות כל השירים. הם בודקים את הסיום בכל שיר ומשווים אותו לסיומות בשירים האחרים. כדאי לערוך עבודת השוואה וניתוח זו תוך כדי הישענות על הטקסטים הכתובים הנמצאים בידי הילדים, והצבעה על הכתוב הרלוונטי לשיחה.

סוג הטקסט
שירהליקוד הפזמונים
קריאה להנאהקריאה לזיכרון היכרות עם אפיוני השפה:
למבנה שיר, אופן פתיחה וסיומו.

רקע עיוני

טקסטים בעלי מקצב וחריזה תומכים בניסיונות הקריאה של הילדים, משום שקל ללמוד ולזכור את התוכן המופיע בטקסט ולהתמצא בין שורות הכתוב. ההשוואה בין שירים מחדדת בקרב הילדים את העמידה על מה שיחודי לכל שיר. פעילות זו מאפשרת לילדים לעמוד גם על אפיוני השפה, על המבנה המיוחד של השיר ועל דרכי כתיבה האופייניות לו.

הצעה לפעילויות נוספות

- א. ניתן להשוות בין סיפור לשיר העוסקים שניהם באותו הנושא ולעמוד על המאפיין והמיוחד בכל אחד מהם ועל המשותף להם.
- ב. השוואה מעניינת יכולה להיות בין שירים וסיפורים של אותו משורר או סופר.

הלשון כחומר

גננת עם קבוצת ילדים קטנה

תיאור הפעילות

בתחילת הפעילות הגננת יושבת עם ספר שירים. קבוצה קטנה של ילדים יושבת סביבה, כך שהילדים יכולים להסתכל בספר. הגננת קוראת שיר קצר בשלמותו. לאחר מכן היא חוזרת על קריאת השיר, אך הפעם היא עוצרת בקטעים מסוימים בטקסט, כדי לאפשר לילדים להשלים את ההיגד באמצעות מילה, הברה או מבע. וזאת, כמובן, על פי העיקרון הלשוני המודגם בטקסט. למשל:

השלמה על פי עקרון החריזה:

שני עננים קטנים

טיילו להם בשמים

אחד מעל ניצנים

שני מעל _____ . הילדים משלימים בעל-פה: גבעתיים.

(שני עננים, עי הלל, מה עושים העצים.)

השלמה על פי עקרון ההפרדה:

אמרה המברשת: בלי מב - אני _____ . הילדים משלימים: רשת

(דתיה בן דור, ככה זה בעברית.)

בסיום הפעילות הגננת יכולה לבקש מהילדים לחבר בעצמם שירים קצרים שבהם יופיעו העקרונות שהודגמו במהלך הפעילות.

סו הטקסט
הלשון כחומר: שירים ואיורים שיש בהם
למחקר לשון אמיתית.

איור הפעילות
קריאה לצורך היכרות עם אפיוני השפה:
חריזה, הפרדה, חזרה, וכו'...

רקע עיוני

שירים שיש בהם דגש על הצד הצורני של השפה מאפשרים לילדים להתבונן בצורה ובמיוחד ברכיבים השונים של השפה, למשל: ברכיב הצלילי שלה (על ידי שימת לב לחריזה); ברכיב המורפולוגי שלה (על ידי שימת לב לחלקי המילים). מודעות הילדים למבנה השפה מקנה להם ביטחון רב יותר בשימוש בשפה ונכונות להתנסות בשימוש מגוון ויצירתי בה. כמו כן היא מקלה על המפגש עם השפה הכתובה.

תיאור הפעילות

- א. אפשר להמציא שירים דומים במבנה או ברעיון לשיר שקראנו.
 ב. הגננת יכולה לכתוב את השירים שחיברו הילדים ולהניח אותם ליד השיר המקורי.

שירי שטות, שירי אי-גיוון

נגנת עם קבוצת ילדים

תיאור הפעילות

הנגנת קוראת לפני הילדים שירי שטות. במהלך הקריאה הנגנת יכולה לשים לב לגילויי הבנת השיר של הילדים: צחוק, השלמות ספונטניות וכו'. אחרי קריאת שירים אחדים, הילדים יכולים להמציא בעצמם שירי שטות. הנגנת יכולה לחזור על משפט שאחד הילדים אמר באופן ספונטני במהלך הקריאה, להמציא את ההמשך שלו, או לבקש מהילדים שימשיכו. היא יכולה להציג משפט שיצרה ולבקש לו המשך 'שטותי', ובהמשך, הילדים עצמם יכולים לחבר שירים שטותיים. את השירים ניתן לכתוב בעזרתה של הנגנת ולשתף את כל ילדי הגן ביצירתם.

חשוב להדגיש כי יקל על הילדים להשתתף וליהנות מפעילות זו רק לאחר שיאזינו לשירי שטות רבים ויכירו אותם, ולאחר שהנגנת תדגים לפניהם כיצד ניתן לשלב את ההמצאות של הילדים ביצירות השונות.

סוג הטקסט
הלשון כחומר: שירי שטות כלוא אלה
הנמצאים בספרים הלפופהים כאן:
- ד. האל, ספרי הקשקושים.
- אפרים סידון, באלה אלף בית.
- אורי סלד, אלה אווזה.

ליקוד הפדגוגי
קריאה לזרז היכרות עם אפיוני השפה:
המבנה והלחיצות שלה.

רקע עיוני

שירי השטות מאפשרים לילדים 'לשחק' עם השפה ולחשוב עליה. ההמצאות של הילדים ניזונות מחוקי השפה ומדרכי השימוש בה, מפני שכדי 'להפרי' את חוקי השפה וליצור הומור, צריך לחשוב על השפה ולהשתמש בה באופנים שונים ולא מקובלים.

הצעה לפעילות נוספת

שפת השטות ושגרות לשון בחרוזים יכולות לשמש את הגננת בגן כאשר היא רוצה להפיג מתח וכעס הקיימים לעתים בגן. למשל: היא מתארת אירוע מרגיז שקרה בגן: "רצתי, נתקלתי, נפלתי, ואחר כך מיד _____". כאן הילדים משלימים כרצונם (צחקתי, ברחתי).

הסטת תשומת הלב מהאירוע עצמו לפעילות קלה ומבדחת יותר עשויה להקל על האווירה בגן; היא מאפשרת לילדים לבחון אירועים גם מזוויות מצחיקות, וביכולתה לתת בידי הילדים כלים להתגבר על אכזבה ותסכול.

ספר בדיחה וחידוד

הגננת עם כל ילדי הגן

תיאור הפעילות

ילדי הגן אוהבים לספר בדיחות וחידות ולהקשיב להן. לעתים קרובות בדיחה נתפסת בעיניהם כסיפור קצר מאוד, שיש בו מילה מצחיקה או גסה המצחיקה את הילדים. החידה בעיניהם, לעתים, היא שאלה קצרה עם תשובה ידועה מראש. הגננת יכולה להצטרף לילד המספר בדיחה או חידה, לספר בדיחה בעצמה, ולעודד ילדים נוספים לספר בדיחות ולחוד חידות. בהמשך היא יכולה לקרוא לילדים כמה בדיחות או חידות מתוך ספר. כשהילדים נותנים תשובה לחידה, ניתן לשאול אותם כיצד הם יודעים שזו אמנם התשובה הנכונה. בעקבות קריאת בדיחה, ניתן לבקשם להמציא בדיחה נוספת דומה.

?

סוג הטקסט

- ספרים של בהם חידוד ובדיחות, אלוזים, אלגה:
- שאלה אבס, בדיחות, אלוזים, שאלות, אלוזים.
- חידוד, חידוד, חידוד, חידוד.
- אפרים חידוד, חידוד, חידוד, חידוד.

חידוד הפעילות

- קריאה של חידוד בין אישה.
- קריאה חידוד, חידוד, חידוד, חידוד.
- ספרי בדיחות.

רקע עיוני

קריאת בדיחות וחידות בגן מקרבת את הילדים לסוגה אהובה עליהם מאוד, אף כי קשה להשתמש בה שימוש פעיל: הם נהנים מאוד לשמוע בדיחות וחידות, אך מתקשים מאוד לספר בצורה ברורה ומובנת. הכרת מגוון של בדיחות וחידות תסייע לילדים לספרן בעצמם ותאפשר להם ליהנות מהן. הבדיחות השונות יאפשרו לילדים לחפש את המגוון והמצחיק במצבים של מבוכה, פחד וכעס, ובכך להתגבר עליהם ביתר קלות.

הצעה לפעילויות נוספות

א. ניתן לשתף את ההורים בפעילות זו כך שהם יכתבו בדיחות וחידות שאהבו בילדותם, ואף יסייעו לילדים לכתוב בדיחות וחידות האהובות עליהם. ניתן לקבץ את כל מה שכתבו ההורים והילדים לספר הבדיחות והחידות של הגן.

"מעלות" הוצאת ספרים בע"מ.

דאנאקוד 182-1137